

Side 10

Igennem de sidste årtier er tibetansk buddhadharma blevet populær i vesten, og hvor tibetansk buddhisme før 1960erne stort set var ukendt i vesten, findes der i dag tusinder af centre verden over, inklusivt i Danmark. En transmission af tibetansk buddhisme er en tidskrævende proces, og det er indlysende, at en transmission af tibetansk buddhistisk praksis og tradition ikke kan overføres mellem to forskellige kulturer uden at der opstår problemer samt behov for kompromis og tilpasning.

Tibetansk buddhismes møde med vesten i nyere tid

Af Ellen Bangsbo

Den første transmission af buddhismen fandt sted i det første århundrede gennem en spredning fra Indien til Centralasien og Kina via silkevejen. Denne proces var kun mulig ved, at buddhismen tilpassede sig det kinesiske samfund og kultur, samt de religiøse traditioner der allerede fandtes; for eksempel blev de buddhistiske skrifter ved oversættelsen til kinesisk væsentligt forandret sprogligt og undertiden også indholdsmæssigt. Først i det 7. århundrede blev buddhismen anerkendt som trosretning i Kina, senere kendt som 'kinesisk buddhisme' (Ch'en 1964). Buddhismen blev transmitteret til Tibet i det 7. århundrede og efter perioder med religiøs undertrykkelse og forfald kan man først betragte buddhis-

men som solidt forankret i Tibet i det 11. århundrede, hvor den blev anerkendt som landets statsreligion.

Theravada og Zen buddhisme blev kendt i vesten i begyndelsen af det 20. århundrede. Den vestlige verden fik først alvorligt kendskab til tibetansk buddhisme efter den kinesiske besættelse af Tibet i 1959, hvor mange tibetanere flygtede fra Tibet. Set i perspektiv af buddhismens historie er tibetansk buddhisme i vestlig sammenhæng derved meget 'ung', og det er derfor bemærkelsesværdigt, hvor hurtigt og omfattende den allerede er spredt i både vestlige og sydasiatiske lande. Dette kan til dels skyldes nutidens avancerede tekniske kommunikationsmidler og udvidede

rejssemuligheder, indsatsen fra karismatiske tibetanske lamaer samt vestlig interesse for eksotiske asiatiske ritualer. En væsentlig årsag til denne popularitet kan også skyldes, at tibetansk buddhisme er en årtusindgammel buddhistisk filosofi og praksis, der er baseret på en stor mængde filosofiske tekster og instruktion i meditativ praksis, som er særdeles interessant at studere og som opfylder et behov hos mange for travle mennesker i moderne tid.

Den treårige tilbagetrækning

Tibetansk buddhismes møde med vesten dækker ikke kun et behov hos vestlige, men også hos tibetanere selv. Tibetanske la-

Vestlige dharma praktiserende ved Kadgyupa klosteret i Bodhgaya, Indien, marts 1990 (fotoğraf ukendt).

maer har med stort engagement arbejdet på at videreføre traditionel dharma praksis i vesten. En del tibetanske lamaer i eksil har specielt vist stor interesse i at bevare og videreføre den 'treårige tilbagetrækning' (tre år, tre måneder og tre dage) i vesten og for vestlige buddhister. Den treårige tilbagetrækning er en uddannelse med indlæring af grundlæggende buddhistiske ritualer og avanceret meditativ praksis. Tilbagetrækningen udføres på et afsides sted uden kontakt med omverdenen og oftest i grupper på 10–20 praktiserende, som både praktiserer og 'sover' i en 'meditationsboks' siddende i meditationsstilling. Munke eller lægmænd der gennemførte tilbagetrækningen opnåede stor anseelse i det

tibetanske samfund, og havde derefter ret til at kalde sig 'lama'. Med denne titel og læring i bagagen kunne han (yderst sjældent hun) udføre rituelle buddhistiske ceremonier bl.a. i private tibetanske hjem og derved modtage donationer som levevej. For munke i Tibet, der i forvejen levede et afsondret klosterliv, udgjorde den treårige tilbagetrækning ikke en væsentlig ændring i deres vante tilværelse. Det gør den derimod for næsten samtlige vestlige praktiserende, der gennemfører tilbagetrækningen (eller forsøger på det) i et af de mange nyoprettede treårstilbagetrækningscentre i vesten. I de tre år opholdet varer, er den praktiserende afskåret fra kontakt med omverdenen udover brevveksling.

Spørgsmålet melder sig, om man med succes kan tage et udsnit af den kulturelle og religiøse 'kage' og servere i en fremmed kulturel kontekst? Mange problemer viser sig – familier splittes ved at nogle buddhistiske vesterlæninge forlader familie og børn for at gå i tilbagetrækning, man skal spare op i mange år for at kunne betale opholdet, man må generelt betragte opholdet som en metode til personlig udvikling og ikke, at det kan føre til et professionelt og lønnet erhverv, man opnår kun respekt og kulturel anseelse inden for en snæver buddhistisk kreds – for blot at nævne nogle af problemerne. Et alvorligt problem har vist sig ved flere lejligheder, hvor lav tilslutning til en tilbagetrækning foranledigede

nogle tibetanske lamaer til at acceptere personer med næsten intet forudgående kendskab til buddhisme. Det blev heller ikke altid tilstrækkeligt undersøgt om alle ansøgere rent faktisk var mentalt stærke nok til at gennemføre et så afsondret og disciplinært ophold i hele tre år. Dette har i nogle tilfælde ført til mentale sammenbrud for nogle deltagere og i enkelte tilfælde til selvmord. Den slags fejltagerer er selvfølgelig helt uacceptable, selvom mentale sammenbrud hos praktiserende også skete blandt tibetanere. I en erkendelse af nogle af de nævnte problemer har man i Gampo Abbey i Nordamerika udarbejdet et tilbagetrækningsprogram, hvor den praktiserende skiftevis er 6 måneder inde og ude af tilbagetrækningen. På den måde kan den praktiserende løbende tjene penge til opholdet samt bibeholde kontakt til samfund og familie. Denne ordning synes at fungere udmærket, selvom nogle konservative tibetanere dog mener, at det ikke helt kan betragtes som 'ægte' tilbagetrækning. Til forskel fra tidligere praksis i Tibet, er der i vesten mange kvinder, som deltager i den treårige tilbagetrækning, og nogle steder gennemføres forløbet endda med mænd og kvinder i samme gruppe.

Kulturelle forskelle

Tibetanere betragter selv buddhismen som en vigtig del af deres kultur, og for vesterlændinge har det da også vist sig at være vanskeligt at adskille kulturel skik fra religiøs praksis. Der har blandt mange vesterlandske buddhister været en naiv tendens til at opfatte alle lægtibetanere som en form for

bodhisattvaer, og da tibetanere selvfølgelig er mennesker på godt og ondt kan denne opfattelse selvfølgelig give anledning til skuffelse. Vesterlændinge forventer ofte, at lamaer og tulku'er skal udvise en absolut 'perfekt' og uplettet adfærd, mens tibetanerne i dette henseende udviser større tolerance over for deres lamaer. Det var for eksempel meget synligt ved tibetanernes fulde støtte og accept af den 6. Dalai Lama, hvis adfærd ikke altid levede op til foreskrevne religiøse protokoller. Vesterlandske buddhister integrerer deres interesse i tibetansk buddhisme ved at benytte etnisk tibetansk tøj, for eksempel ses det på billedet at lægfolk benytter kopier af chupa, chupabluse eller lamajakke, eller hvis man har ordination som yogi og benytter den hvide 'repa' eller yogibeklædning, eller som ordineret munk eller nonne benytter den tilhørende bordeauxfarvede dragt. Kulturelle forskelle kommer også til udtryk gennem sprogbrug. For eksempel opfatter tibetanere det som et kompliment at være en 'simpel person', hvorimod denne betegnelse i en vestlig kontekst opfattes som nedsættende. Vestlige personer, der igennem længere tid har levet blandt tibetanere i østen og har tilegnet sig en ydmyg eller 'simpel' væremåde kan senere have problemer med at begå sig når de vender tilbage til vestlige samfund. En andet punkt hvor vesterlandske buddhister lægfolk adskiller sig fra tibetanske lægfolk er ved at være aktive og seriøse studerende og praktiserende buddhister. Både i det traditionelle Tibet samt nu i eksil er det ikke kutyme at

lægfolk er aktive dharma praktiserende og går i tilbagetrækning. Det gælder især for kvinder.

Globale lamaer og tulku'er

I løbet af det seneste årti har vi mistet en del 'gamle' tibetanske mestre som alle gennemgik lang buddhistisk uddannelse og længerevarende tilbagetrækninger i Tibet, den 16. Gyalwa Karmapa, Kalu Rinpoche, Trungpa Rinpoche, Dudjom Rinpoche, og Dilgo Khyentse Rinpoche for blot at nævne nogle få. Unge tibetanske lamaer og tulku'er der er født i diaspora gennemgår uddannelsen i buddhistisk filosofi, men trænes som regel ikke meditative på samme omfattende måde, som det tidligere fandt sted i Tibet. Til gengæld har en del unge tibetanske lamaer tilegnet sig stor indlevelse og forståelse for vestlig mentalitet og tankegang, og dette er væsentligt for at kunne undervise vesterlændinge i buddhisme. Vesterlændinge anerkendes nu som reinkarnationer af tibetanske tulku'er, med den amerikanske Ossian MacLise alias Sangye Nyenpa Rinpo som den første i 1976, og i 1979 blev den dansk-tibetanske dreng Changchub Nyima genkendt som en reinkarnation af Khunu Lama. Såfremt den vesterlandske tulku var et barn, blev han optaget i den tibetanske klosterorden i eksil, hvis ellers forældrene indvilgede i dette. Senere er også voksne af begge køn anerkendt som reinkarneret tulku'er (Ahkön Lhamo og Steven Seagal i USA), og der findes efterhånden 10-15 vesterlandske tulku'er. Ved at inddrage vesterlændinge i den tibetanske 'tulkutradition' udviser (nogle) tibetanere interesse

og initiativ til at integrere deres kulturelle og religiøse traditioner i vesten. Generelt er disse vesterlandske tulku'er anerkendt af tibetanere, og hvorfor skulle de ikke det? Reinkarnation er vel ikke bestemt af etniske retningslinier! Alligevel har disse 'udnævnelser' givet anledning til spekulation om en sekulær degradering af tibetansk buddhisme, og at man ved at gøre tibetansk buddhisme 'tværkulturel' i sidste ende kan komme til at ødelægge oprindelig tibetansk tradition.

Vesterlændinge som lærere i buddhisme

Dzongsar Khyentse Rinpoche (1997) nævner i sin artikel (se side 5 her i bladet) at orientalske lærere [i buddhisme] er skeptiske overfor, hvorvidt vesterlændinge overhovedet har kapacitet til at forstå og praktisere buddhadharma. Samtidig kan man iagttage, at det ofte nævnes ved tibetanske lamaers undervisning, at disse 'dybe buddhistiske belæringer' kan [vi] vesterlændinge slet ikke forvente at have mental kapacitet til at forstå. I vestlige akademiske kredse ville det opfattes som grotesk, at en lærer underviser i et emne, som han eller hun på forhånd er helt overbevist om, at den studerende ikke har nogen mulighed for at forstå, men kun kan gisne om! Det forholder sig faktisk sådan, at studier i tibetansk filosofi i vesten ikke udelukkende undervises af ordinerede klosteruddannede lamaer og tulku'er, men i meget stigende omfang formidles på universiteter og i buddhistiske centre af vestlige akademikere og 'dharma lærde' lægfolk. Kan man derved mene, at det er en 'ny buddhisme', som praktise-

Karma Triyana Dharma Chakra i Woodstock, NY. Hovedcenter for H.H. Karmapa i Nordamerika, juni 1992 (foto: Ellen Bangsbo)

res i vesten? En vesterlandske forsker har faktisk foreslået at udvide kategorierne, Hinayana, Maha-yana og Vajrayana til at en 'ny' buddhisme, som der praktiseres i vesten kunne kaldes Navayana (nyt hjul) eller Lokayana (verdenshjul) (Williams 1999). På samme måde som samfund udvikles og ændres gennem tid er det naturligt at give plads til variation i indfaldsvinkel og indlæringsmetode i buddhisme for vestlige buddhister. Dette faktum er helt i overensstemmelse med det grundlæggende budskab i buddhismen: at fænomeners sande natur ikke er vedvarende, men er under konstant forandring. Buddhismen har siden dens oprindelse i Indien bevæget sig over flere kontinenter, og den har formået at tilpasse sig sociale og kulturelle omstændigheder uden at tabe det grundlæggende budskab. Det er netop ved at give plads til tilpasning og fleksibilitet, at tibetansk buddhisme styrkes og derved kan vokse både i vest og i øst.

Anvendt litteratur:

Ch'en, Kenneth (1964). *Buddhism in China. A Historical Survey*. Princeton University Press: Princeton, USA.

Dzongsar Jamyang Khyentse (1997). 'Distortion'. *Shambhala Sun*, September, vol. 6, no. 1: 24-29.

Lopez, Donald S. Jr. (1998). *Prisoners of Shangri-La. Tibetan Buddhism and the West*. University of Chicago Press: Chicago.

Williams, Duncan Ryuken og Christopher S. Queen (eds.) (1999). *American Buddhism. Methods and Findings in Recent Scholarship*. Curzon: Richmond, UK.